

Література

1. Флорида Р. Креативный класс: люди которые меняют будущее / Р. Флорида. – Издательський дом «Классика XXI». – М. – 2007. – с. 432.
2. Хокинс Дж. Креативная экономика. Как превратить идеи в деньги / Дж. Хокинс. – М.: Издательский дом «Классика XXI». – 2011. – 205 с.
3. Creative Industries and Economic Evolution [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.culture-21.com/2017/01/17/creative-industries-and-economic-evolution>.
4. Galloway S. A critique of definitions of the cultural and creative industries in public policy [Electronic recourse] / S. Galloway, S. Dunlop . – Mode of access: <http://www.kultuurikoda.eu/sites/default/files/cmtls>.

ЄВГЕН КУРИЛЯК

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ

Кластерна політика в сучасних умовах має елемент вертикальний. Проте, він полягає не у виборі централізованих форм управління, а у визнанні загальносвітових тенденцій регіоналізації та розширення самостійності підприємств. Відповідно, до формування кластерної політики долучаються міжнародні і національні організації такі як Організація економічного співробітництва і розвитку (ОБСЄ), Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), національні міністерства та інші. Проте, вони не виконують прямих управлінських функцій і складають фактично глобальну і національну інфраструктуру кластеризації. Формування ж і функціонування кластеру, а також співпраця між його членами – ці функції здійснюються на горизонтальному рівні. Якщо до кластерних ініціатив долучаються регіональні чи загальнодержавні органи, то вони співпрацюють як рівноправні учасники кластеру.

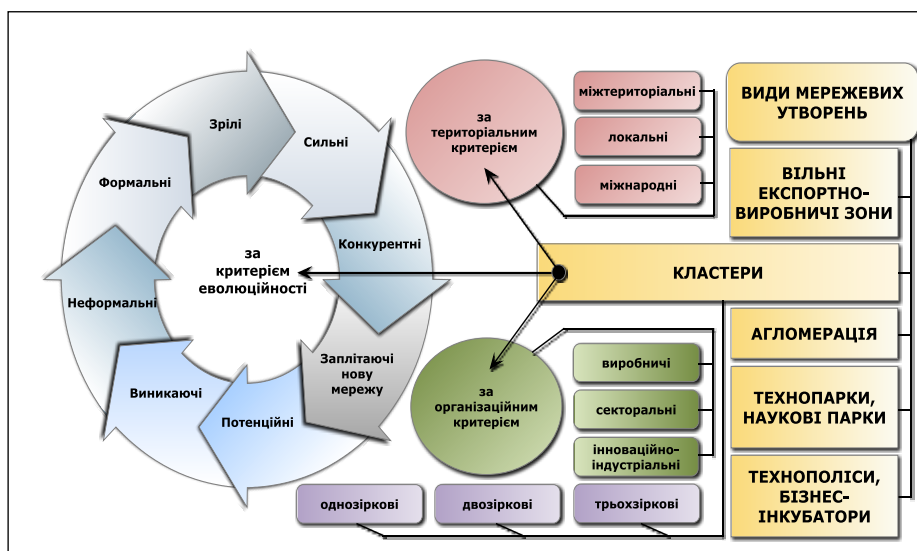

Рис. 1. Класифікація кластерних форм організації виробництва та їх місце у мережесих територіальних утвореннях [2].

Розробка кластерних форм має будуватися на системному підході. Її треба засновувати на класифікації кластерних форм і визначені їхнього місця к мережевих територіальних утвореннях.

Кластерна політика орієнтується переважно на розвиток дрібних і середніх підприємств, тому що саме вони дають можливість вирішувати питання зайнятості, залучати до інноваційної діяльності великі маси працівників. У країнах з розвинутою економікою частка зайнятих на таких підприємствах становить 50–70%, а частка у ВВП – 50–60% [1]. Саме на базі таких підприємств створюються виробничі системи кластерного типу, які дають можливість використати традиційні переваги малого бізнесу, особливо пов'язані з оперативним реагуванням на кон'юнктурні коливання, розширенням меж економічної свободи, створення додаткових робочих місць, активність щодо інноваційної діяльності та формування середнього класу. Об'єднання малих і середніх підприємств у кластери дозволяє отримати переваги, які традиційно притаманні великому виробництву. Серед них варто виділити такі, як збільшення фінансових можливостей для використання досягнень науково-технічного прогресу та економія на масштабі.

Аналіз програм економічних реформ, які охоплюють поточний період і перспективу, свідчить про те, що малому бізнесу і кластеризації у них не відводиться належна роль. Проте, не виділяються глибинні, наскрізні напрямки побудови інноваційної економіки. Вони передбачають орієнтацію на конкурентоспроможність у нових наукоємних секторах, прорив в аспектах підвищення якості людського капіталу і динаміки продуктивності праці, у прискореному розвитку високотехнологічних виробництв і перетворення інноваційних факторів у головне джерело зростання. Такого роду системний підхід не може бути забезпечений без збалансованої взаємодії держави, бізнесу, науки і освіти, що найуспішніше реалізується використанням кластерного підходу.

Кластеризація являє собою новий економічний феномен, який став механізмом протистояння тиску глобальної конкуренції і формування внутрішньо національних та підприємницьких конкурентних переваг. Як свідчить зарубіжний досвід, успішна реалізація кластерного підходу потребує розробки спеціальної загальнодержавної програми, яка визначить стимулювання і підтримку кластерів у різних сферах економіки. При цьому можуть бути враховані як традиційні підходи до створення локальних виробничих систем, які наближуються до більш широкого їх трактування як агломерацій, так і визначені шляхи створення кластерів світового рівня, які зорієнтовані на інноваційний розвиток.

Розробка державної кластерної програми повинна чітко визначити рівень, на який вона розрахована. Оскільки кластерний підхід – це насамперед управлінська технологія об'єднання малих і середніх підприємств, постільки вона у своїй основі має орієнтуватися на підвищення конкурентоспроможності регіону, на якому розташовані учасники кластеру. Саме через призму регіону варто розглядати вплив кластеризації на розвиток галузі і держави в цілому.

**Функціональна структура управління кластером
у системі економічної політики**

Суб'єкти управління кластером	Функції та підфункції управління кластером		
	Стратегія	Програма	Ініціатива
Національні міністерства	❖ Визначити	➤ Визначити ➤ рецензувати	
Національні агенції, Регіональні уряди	❖ Забезпечити інвестиції	➤ Визначити відповідно стратегії ➤ Ініціювати ➤ управляти	• Рецензувати
Локальні уряди	❖ забезпечити інвестиції	➤ Забезпечити інвестиції	• Ініціювати • Управляти • Брати участь
Університети	❖ Забезпечити інвестиції	➤ Забезпечити інвестиції	• Ініціювати • управляти • Брати участь
Торгово-промислові асоціації	❖ Забезпечити інвестиції	➤ Забезпечити інвестиції	• Ініціювати • Управляти • Брати участь
Компанії		➤ Забезпечити інвестиції	• Ініціювати • Брати участь
Кластерні організації			• Управляти • Брати участь

Джерело: розроблено за [3]

Розробка економічної політики щодо кластерів має багатфункціональну управлінську структуру і залежить від профілю діяльності суб'єктів управління кластером (Табл. 1). Національні міністерства, як правило, формулюють загальні стратегічні орієнтири. Часто вони визначають також бюджетні цілі і вирішують питання створення нових органів влади. Інші державні установи і регіональні органи відіграють провідну роль у розробці програм та управлінні ними. Програми включають ініціативи конкретного характеру, які реалізуються із застосуванням інструментів, що має у своїй компетенції певний регіон або сектор. У цьому процесі важлива роль надається установам, які висувають ініціативи. Отже, у розробці і здійсненні політики кластеру бере участь багато акторів, що потребує застосування ефективних механізмів координації їхньої взаємодії.

Кластерну політику доцільно диференціювати за показниками зірковості. Ця система розроблена фахівцями з Європейської кластерної обсерваторії за аналогією з готельною класифікацією. Вона має чотириступеневу градацію – 0; 1*; 2*; 3*, за якою встановлюється зірковість кластеру на основі індикаторів розміру, спеціалізації і фокусу. Методика присвоєння зіркового рівня європейським кластерам проаналізована українськими дослідниками О. С. Бурмич, О. Д. Лук'яненко, Є. Г. Панченком і В. І. Чужиковим [4]. Індикатор розміру пов'язується із впливом кластеру на зайнятість. Найвищий рівень його має перевищувати 10% стандартизованого показника серед регіонів – лідерів ЄС,

який розраховується як співвідношення зайнятості в кластері та в ЄС. Спеціалізація в системі кластерної зірковості визначається за умов, якщо регіон у межах європейського поділу праці виокремлюється специфічною кластерною категорією серед 10% успішних регіонів ЄС, що мають найвищу зайнятість у відповідному виробництві. Третій індикатор, який отримав назву «фокус», приймається для оцінки зірковості, якщо на кластер припадає більша частка в структурі зайнятості регіону, зокрема за умов, що кластер входить до ТОП-10% кластерів подібної категорії, для яких характерна найбільша питома вага зайнятості в цьому регіоні.

Політика створення кластерних об'єднань повинна будуватися на усвідомленні того, що вони не можуть виникати і існувати виключно за рішенням центрів чи самі по собі. Передумовою формування економіки, що функціонує на кластерній основі, є наявність сприятливих умов для розвитку інновацій і підприємництва. У цьому сенсі насамперед мають бути створені організації, які прийнято відносити до бізнес-середовища. Вони повинні орієнтуватися на підтримку представників ділового і наукового секторів у сфері реалізації різного роду комерційних починань і науково-дослідних розробок. Як правило, такі організації повинні задовольняти потреби в офісних приміщеннях, спеціалізованому устаткуванні для лабораторій, спеціалізований діловий консалтинг. У Польщі, яка лідирує у веденні бізнесу, за підрахунками Польської агенції з розвитку підприємництва діють 735 інноваційних і підприємницьких центрів, зокрема 24 технологічні парки, 40 інкубаторів підприємництва, 90 центрів передачі технологій і 317 навчально-консалтингових і інформаційних центрів. Водночас активно діють такі організації бізнес-середовища як агентства регіонального розвитку, товариства, фонди, а також різного роду дослідницькі організації.

Література

1. *Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1299101039956/politekonomiya/klasifikatsiya_pidpriyemstv_rozmirom_maliy_biznes_novi_vidi_pidpriyemnitskoyi_diyalnosti.*

2. *Куриляк Є., Куриляк М. Кластери як форма розміщення виробництва у локальній економіці / Куриляк Євген, Куриляк Максим // Регіональні перетворення у світовому та українському вимірах : моногр. / за наук. ред. д. е. н., проф. А. І. Крисоватого та проф. Є. В. Савельєва. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – С. 257.*

3. *Розроблено автором за: DG Enterprise and industry report. Innovation Clusters in Europe: A statistical analysis and overview of current policy support – P. 17 [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Tools_Resources/Cluster.pdf.*

4. *Технологічна модернізація в європейській економіці : монографія / [Бурмич О. С., Лук'яненко О. Д., Панченко Є. Г., Чужиков В. І.]; за наук. ред. В. І. Чужикова. – К.: КНЕУ. – 2013. – С. 174–175.*